

**„JA WŚRÓD LUDZI – METODY USPOŁECZNIANIA DZIECI
Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ
W STOPNIU UMIARKOWANYM I ZNACZNYM”**

PROGRAM WŁASNY

„Nie ma wykluczenia bez dyskryminacji. Każda dyskryminacja stanowi wykluczenie z jakiejś części praw, które przysługują innym.”

Artur Domosławski

**Autor programu:
mgr Justyna Goch**

WSTĘP

Niepełnosprawność towarzyszy człowiekowi od wieków. Nie jest doświadczeniem wąskiego kręgu osób, ale zjawiskiem coraz bardziej powszechnym. Mimo to świat jest urządony przez i dla ludzi pełnosprawnych. Osoby niepełnosprawne intelektualnie bardzo często narażone są na izolację, a otoczenie oczekuje od nich zachowań odbiegających od normy. Powszechne jest również zaniżanie ich możliwości rozwojowych przy jednoczesnym eksponowaniu ograniczeń. Mała świadomość skutków społecznej degradacji niepełnosprawnych intelektualnie prowadzi do blokowania stymulacji środowiskowej, przez co nie mają oni możliwości prowadzenia samodzielnego i aktywnego życia. Takie nastawienie wobec niepełnosprawnych intelektualnie sprzyja utożsamianiu ograniczonej sprawności umysłowej z wiecznym dzieciństwem. Zapominamy, że o rozwoju osób niepełnosprawnych decydują zasadniczo te same prawidłowości i mechanizmy, które odnoszą się do ludzi pełnosprawnych. Dlatego też warto dać im szansę na realizowanie zadań charakterystycznych dla danego okresu rozwojowego. Relacje z osobą niepełnosprawną nie mogą być zorientowane tylko na doraźne potrzeby. Ważne, aby miały one charakter podmiotowy i były ukierunkowane na psychospołeczny rozwój niepełnosprawnych, tak by mogły w najpełniejszy sposób korzystać z wszelkich dobrodziejstw dzisiejszego świata.

1. CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

Niniejszy program został stworzony, aby osoby z niepełnosprawnością intelektualną mogły realizować siebie na miarę swoich możliwości, bez poczucia odrzucenia i wyobcowania. Konieczna jest zatem realizacja idei integracji i akceptacji społecznej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Brak aprobaty dla niepełnosprawności zagraża rozwojowi takiej jednostki. Otoczenie tworzy bowiem nieprawidłowy obraz osoby niepełnosprawnej, w którym głównym akcentem jest negacja jej możliwości i naturalnych potrzeb.

Program własny **„Ja wśród ludzi – sposoby i metody uspołeczniania dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym”** opiera się przede wszystkim na kontaktach społecznych uczniów poza placówką. Ma to na celu głównie wyzwolić i podtrzymać aktywność społeczną dzieci poza bezpiecznym środowiskiem jakim jest placówka. Ponadto ma powodować głęboką integrację osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem, by mogli odczytywać w naturalny sposób zjawisko przynależności do niego. Różnorodność kontaktów społecznych jest kolejnym ważnym wyznacznikiem kształtowania autonomii osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Przebywanie stale z tymi samymi ludźmi w tych samych warunkach powoduje, że dzieci nie muszą wzbogacać repertuaru własnych zachowań. W takiej sytuacji osoba z niepełnosprawnością intelektualną ogranicza się do przyswojenia jedynie kilku przynoszących pożądaną efekt komunikatów. Nie ma potrzeby wyrażania siebie, bo wszyscy znają jej lęki, awersje, preferencje. Brak nowych doświadczeń prowadzi do zubożenia osobowości oraz do izolacji społecznej. Idea programu opiera się na celowym wzbogacaniu repertuaru zachowań, pokazywaniu nowych form aktywności, poznawaniu nowych ludzi w zupełnie nowych miejscach i sytuacjach by motywować dzieci do podejmowania różnych czynności. Są to niezbędne działania na rzecz rozwoju kompetencji społecznych.

Im bardziej dzieci będą doskonaliły swoje umiejętności społeczne tym bardziej będzie wzrastać ich samodzielność, poczucie sprawstwa oraz własnej wartości, a tym samym – poczucie niezależności.

Realizacja programu przewidziana jest na rok szkolny 2018/2019.

2. CHARAKTERYSTYKA UCZNIÓW.

Program kierowany jest do uczniów klasy V, VI, VII szkoły podstawowej w Specjalnym Ośrodku Szkolno – Wychowawczym w Tanowie. Zespół klasowy liczy siedmioro uczniów w przedziale wiekowym 12 – 18 lat. Uczniowie to osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym ze sprzężeniami w tym niepełnosprawność ruchowa, autyzm, zespół Downa.

Czworo dzieci nie posiada wykształconej mowy werbalnej, porozumiewa się wykorzystując alternatywne metody komunikacji. Pozostali komunikują się za pomocą mowy werbalnej na poziomie przeciętnym.

W wyniku dotychczasowych obserwacji można wnioskować, że większość dzieci w tym zespole prezentuje dość dobry poziom funkcjonowania w prostych sytuacjach społecznych i czynnościach życia codziennego.

3. CELE PROGRAMU

Cel główny:

- wdrażanie do funkcjonowania społecznego, rozumienia i przestrzegania norm społecznych oraz rozwijanie autonomii ucznia.

Cele szczegółowe:

- doskonalenie kompetencji społecznych, pozwalających zbudować pozytywny obraz samego siebie i pokonać lęk przed otoczeniem;
- rozwijanie zaangażowania w życie społeczne,
- kształtowanie pozytywnych relacji opartych na szacunku, autonomii, trosce, zaufaniu i wsparciu,
- kształtowanie wiary we własne możliwości, odkrywanie nowych zainteresowań,
- kształtowanie umiejętności radzenia sobie w różnorodnych sytuacjach społecznych,
- kształtowanie umiejętności porozumiewania się z drugim człowiekiem, komunikowania potrzeb i stanów emocjonalnych,
- stymulowanie rozwoju poznawczego, emocjonalnego i społecznego przez wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- kształtowanie umiejętności wyboru formy spędzania czasu wolnego i aktywnego w nim uczestnictwa,
- rozwijanie poczucia przynależności do społeczności lokalnej, regionalnej i do ojczyzny,
- kształtowanie umiejętności bezpiecznego poruszania się po drogach oraz korzystania ze środków komunikacji miejskiej

4. TREŚCI NAUCZANIA

Wszystkie planowane działania są zgodne z „Podstawą programową kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkołach podstawowych”. Program zajęć dostosowany jest do możliwości psychofizycznych i umiejętności uczniów. Zawiera on poszczególne zadania, cele i treści kształcenia adekwatne do rozwoju uczniów a także wykorzystuje możliwości jakie stwarza lokalne środowisko społeczno-kulturowe i baza materialno-dydaktyczna szkoły.

Zdobyta przez uczniów wiedza, umiejętności, ukształtowane wartości, wzorce osobowe, zachowania i motywacje powinny ułatwiać im umiejętne pełnienie ról społecznych.

Treści kształcenia ujęte będą w następujące bloki tematyczne:

I. JA JAKO JEDNOSTKA - JESTEM JEDYNY I NIEPOWTARZALNY

- Moja świadomość własnego „ja” i budowanie własnej tożsamości,
- Identyfikuję własne dane osobowe,
- Określam swoje mocne i słabe strony,
- Komunikuję się z innymi zgodnie z własnymi możliwościami,
- Wyrażam własne zdanie,
- Stosuję zwroty grzecznościowe,
- Umiem podejmować decyzje,

II. JA W GRUPIE SPOŁECZNEJ

- Szanuję moje koleżanki i kolegów,
- Znam zasady panujące w klasie / grupie
- Przestrzegam normy współżycia w klasie / grupie
- Poznaję emocje, zachowania moich rówieśników
- Dbam o siebie i innych – potrafię pomóc,
- Jestem asertywny,

III. JA W ŚRODOWISKU

- Właściwie zachowuję się w miejscach publicznych i środkach komunikacji miejskiej,
- Rozpoznaję sytuacje zagrażające życiu i zdrowiu,
- Unikam sytuacji niebezpiecznych,
- Potrafię poprosić o pomoc,
- Korzystam z ośrodków i instytucji kultury,
- Biorę udział w różnych formach twórczości,
- Uczę się spędzać czas wolny,
- Poznaję nowych ludzi.

5. PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

Program „Ja wśród ludzi” będzie realizowany zarówno w placówce podczas zajęć lekcyjnych jak i poza szkołą. Służyć temu będą wszystkie zaplanowane działania podczas których realizowane będą założone cele. Tematyka zajęć jest ściśle powiązana

z zajęciami prowadzonymi w zakresie innych przedmiotów (np. funkcjonowanie osobiste i społeczne czy zajęcia rozwijające komunikowanie się) oraz podczas zajęć koła „Sprawni i kulturalni”.

Prawidłowy dobór form oraz metod pracy ułatwia realizację postawionych celów i zadań. W pracy z osobami z niepełnosprawnością intelektualną zawsze należy brać pod uwagę ich umiejętności oraz potrzeby. Osiągnięcie oczekiwanych rezultatów w pracy z osobami z niepełnosprawnością intelektualną wymaga systematyczności, ciągłości oraz stopniowania trudności.

Zajęcia należy prowadzić zgodnie z zasadami oddziaływań wychowawczych:

- Indywidualizacji środków i metod;
- Stopniowania trudności;
- Systematyczności oraz ciągłości oddziaływań.

METODY:

- Oparte na praktycznym działaniu: uczenie poprzez przeżywanie – odtwarzanie sytuacji, naśladownictwo,
- Oparte na słowie- rozmowa kierowana, swobodne wypowiedzi w oparciu o obserwację dowolną, kierowaną, doświadczenia i przeżycia,
- Metody aktywizujące i oparte o aktywność własną,
- Alternatywne i wspomagające metody komunikacji (gesty, symbole, komunikatory),
- Metody oglądowe: książka, ilustracja, tablice poglądowe, tematyczne, media (np. filmy), prezentacje multimedialne,
- Wykorzystania sytuacji dydaktycznych i naturalnych – projekt, zabawa, wycieczki, spacer, rajdy piesze, imprezy szkolne, integracja.

FORMY PRACY:

- Zbiorowa
- Indywidualna
- Praca grupowa indywidualizowana,

W ramach realizacji programu uczniowie będą mieć organizowane wyjazdy do różnorodnych instytucji kulturalnych, będą uczestniczyć w rajdach pieszych oraz brać udział w różnorodnych akcjach:

Proponowane zajęcia:

1. Rajdy Piesze po okolicy i dalsze
2. Wyjścia do Teatru Lalek „Pleciuga”
3. Wyjścia do kina w Szczecinie
4. Spotkania z Teatrem Rozmaitości „Gwitajcie”
5. Wyjście do restauracji
6. Spotkania warsztatowe

7. Spotkania z ciekawymi ludźmi
8. Spotkania integracyjne z uczniami Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Trzebieży
9. Udział w imprezach Ośrodkowych
10. Udział w uroczystościach związanych z obchodami 100 rocznicy Odzyskania Niepodległości

Zaplanowane zajęcia mogą ulec modyfikacji.

6. PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW.

Ze względu na specyficzny charakter edukacji uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, a także indywidualne tempo i zakres nauki każdego ucznia, osiągnięcia w poszczególnych sferach oddziaływań pedagogicznych i rewalidacyjnych są planowane indywidualnie.

Edukacja uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi opiera się na wielospecjalistycznej, kompleksowej ocenie poziomu funkcjonowania ucznia, z uwzględnieniem procesów poznawczych, umiejętności w zakresie porozumiewania się, rozpoznawania i kontroli emocji, predyspozycji, kompetencji społecznych, sposobów spędzania czasu wolnego, czynników kontekstowych (osobistych i środowiskowych). Oceny dokonuje się na podstawie obserwacji uczniów podczas pracy oraz analizy efektów pracy ucznia.

Spodziewane rezultaty jakie uzyskają uczniowie w toku realizacji programu:

Uczeń:

- Potrafi podejmować właściwe decyzje w sytuacjach życia codziennego,
- Prezentuje prawidłowe postawy społeczne,
- podwyższa własny poziom samooceny i samoakceptacji, dzięki czemu nabywa większej pewności siebie;
- pracuje w grupie, nawiązuje prawidłowe kontakty rówieśnicze i społeczne;
- komunikuje się w najpełniejszy możliwy dla siebie sposób,
- określa swoje mocne strony,
- przestrzega bezpiecznych zasad poruszania się po drogach i w środkach komunikacji miejskiej
- potrafi poprosić o pomoc w sytuacji trudnej dla siebie
- stosuje zwroty grzecznościowe w różnych kontekstach
- rozpoznaje podstawowe emocje i zachowania rówieśników,
- prawidłowo zachowuje się w miejscach użyteczności publicznej
- aktywnie spędza czas wolny
- jest asertywny

7. WARUNKI REALIZACJI PROGRAMU

Zajęcia, podczas których realizowany będzie program, odbywać się będą w klasie szkolnej podczas zajęć lekcyjnych oraz podczas realizacji koła „Sprawni i kulturalni” poza Ośrodkiem. Klasa szkolna wyposażona będzie w niezbędne pomoce, które mają na celu wspieranie procesu osiągnięcia założonych celów. Będą to :

- Komputer,
- Projektor,
- Atlasy geograficzne, historyczne,
- Prezentacje multimedialne,
- Gry dydaktyczne,
- Gry planszowe,
- Filmy,
- Plansze,
- Materiały plastyczne

8. EWALUACJA PROGRAMU

Częściowa ewaluacja programu była wykonana w trakcie jego tworzenia. Pełna jego ewaluacja powinna odbyć się w warunkach szkolnych. Może ona być wewnętrzna, czyli prowadzona przez nauczyciela realizującego program, lub zewnętrzna, czyli organizowana przez osoby nie uczestniczące bezpośrednio w procesie kształcenia. Wnioski z niej wypływające powinny być wykorzystane do modyfikacji i ulepszenia programu – proces ten, ze względu na bogatą strukturę programu jest stosunkowo łatwy do realizacji, choć w zasadzie nigdy się nie kończy.

Ważnym narzędziem ewaluacyjnym bezwątpienia będzie wielospecjalistyczna ocena poziomu funkcjonowania ucznia.

BIBLIOGRAFIA:

1. Tylewska - Nowak Beata, 2001, *Autonomia osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną w opinii wybranych grup społecznych*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Poznań
2. Reddy Linda A., 2014, *Rozwijanie umiejętności społecznych dziecka. Interwencje przez zabawę*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa